

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว มีความซับซ้อนในการดำเนินชีวิต อันเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ข่าวสารข้อมูลและเทคโนโลยี มีการแข่งขันและความขัดแย้งมากขึ้น ทำให้บุคคลต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงกับสภาพปัญหานานัปการ เช่น ปัญหาครอบครัว ความรุนแรง สภาวะความเครียด ภัยพิบัติความเห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้ ขาดคุณธรรม ไร้จิตสำนึก ซึ่งนำไปสู่ปัญหาใหม่ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาทางสุขภาพ ครอบครัวแตกแยก ตลอดจนปัญหาการขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น บุคคลมีความจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการแข่งขัน สามารถสู้กระแสวิกฤติต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุมีผล รู้จักนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้เพื่อพัฒนาตนและพัฒนาอาชีพ มีความเข้าใจสถานการณ์และมีวิจรรณญาณในการเลือกรับเลือกปฏิเสธ มีความสามารถควบคุมอารมณ์และบริหารความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิต และมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น จึงจะอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่นและมีความสุขยิ่งขึ้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ เพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพและความสามารถสูง พัฒนาการตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งยังคาดหวังให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา สามารถเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อเป้าหมายของการพัฒนาประเทศสู่ ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2561 : 1) ประเทศไทยในยุคปฏิรูปการศึกษา มุ่งเน้นให้บุคคลเรียนรู้คุณธรรมและเป็นบุคคล “ดี มีความสามารถ มีความสุข” ซึ่งจะต้องพัฒนาให้ผู้เรียนมีความฉลาดทั้งทางด้านสติปัญญาและความฉลาดทางด้านอารมณ์ที่เรียกว่า “ทักษะชีวิต”

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่มุ่งจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองอุดมการณ์การจัดการศึกษาตลอดชีวิต และการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตามปรัชญา “คิดเป็น” เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและสังคม มีการบูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม ศีลธรรม และวัฒนธรรม มุ่งสร้างพื้นฐานการเป็น

สมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และพัฒนาความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมจัดการศึกษาให้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้ว่าการศึกษานอกระบบเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคม สามารถพึ่งพาตนเองได้ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและปัญหา ความต้องการของบุคคลที่อยู่นอกระบบโรงเรียน (สำนักงาน กศน. 2551 : 93)

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีภารกิจในการส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้กำหนดนโยบายด้านการจัดโครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นโครงการที่ให้สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมจากการเรียนปกติให้กับนักศึกษา กศน. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักยภาพในการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นคนคุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครพนม เป็นหน่วยงานการศึกษาในระดับพื้นที่ มีหน้าที่คือ การส่งเสริม สนับสนุน ให้สถานศึกษาในสังกัดขับเคลื่อนการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามที่กระทรวงศึกษาธิการประสงค์โดยต้องพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม สามารถคิดเป็น และประยุกต์ความรู้ไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ได้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าอุเทน เป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครพนม มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งคือ การจัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ขาดโอกาส ด้อยโอกาส และผู้พลาดโอกาสทางการศึกษา หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ 5 กลุ่มสาระ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 5 กลุ่มสาระ การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง ซึ่งศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าอุเทน ได้กำหนดกรอบการจัดโครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในปีงบประมาณ 2561 จำนวน 14 กิจกรรม ได้แก่ พัฒนาการวิชาการ พัฒนาทักษะชีวิต การแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ลูกเสือและกิจกรรมอาสาชวยุวกาชาด กีฬาและส่งเสริมสุขภาพพัฒนาความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) พัฒนาความรู้สู่ประชาคมโลกจิตอาสา กศน. “เราทำความดีด้วยหัวใจ”

เสริมสร้างส่งเสริมการอ่าน และพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม การเรียนรู้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน เสริมสร้างความสามารถพิเศษ

กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตเป็นกิจกรรมหนึ่งของการจัดโครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นการจัดกิจกรรมเสริมเพิ่มเติมจากการเรียนปกติในสาระทักษะการดำเนินชีวิต หลักสูตรการศึกษา นอกระบบขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เนื่องจากสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม ข่าวสารข้อมูล และเทคโนโลยี มีการแข่งขันและความขัดแย้งมากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่ สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตให้กับ นักศึกษา กศน. โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อให้มี ความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติ ค่านิยมที่ถูกต้อง และมีทักษะหรือความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นในการ เผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต เช่น ปัญหายาเสพติด การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ เพศสัมพันธ์ ทะเลาะวิวาท ครอบครัวแตกแยก ความรุนแรง ภัยพิบัติ ความเครียด ฯลฯ รวมทั้งมีคุณสมบัติที่ พึงประสงค์ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขและสามารถนำความรู้จากการเข้าร่วม กิจกรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม (สำนักงาน กศน. 2561 : 2)

การประเมินโครงการนับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการดำเนินโครงการเพราะการประเมิน โครงการเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการและสารสนเทศในการตัดสินใจ ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ การจัดการประเมินโครงการเพื่อให้ทราบว่า โครงการควรบรรลุผลตามเป้าหมาย ที่กำหนดไว้เพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร จะได้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงโครงการดังกล่าวเพื่อเป็น แนวทางในการปรับปรุงและใช้ประกอบการตัดสินใจในการจัดโครงการในครั้งต่อไป ให้มีประสิทธิภาพและ คุ่มค่า ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะประเมินโครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าอุเทน เพื่อให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศที่จะนำมา ปรับปรุงกระบวนการและการทำงานอันจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายการพัฒนาการดำเนินงานหรือตัดสินใจ ขยายการดำเนินงานที่ตอบสนองยุทธศาสตร์การพัฒนาของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครพนม ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

2.1 เพื่อประเมินโครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

2.2 เพื่อให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศและนำไปปรับปรุงพัฒนาโครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ขอบเขตของการประเมิน

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การประเมินครั้งนี้เป็นการประเมินโครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนมของปีงบประมาณ 2561 ระหว่างเดือนตุลาคม 2560 - 30 กันยายน 2561 โดยใช้รูปแบบประเมินซิป (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam). 1998 ; อ้างอิงใน เยาวดี ราชขันธ์กุล วิทยุศรี. 2551 : 56-62) ใน 4 ด้าน คือ

3.1.1 การประเมินสภาวะแวดล้อมหรือบริบท

3.1.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้น

3.1.3 การประเมินกระบวนการ

3.1.4 การประเมินผลผลิต

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากรที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการมี จำนวนทั้งสิ้น 307 คน ประกอบด้วย

(1) เจ้าหน้าที่ และครูการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอท่าอุเทน จำนวน 19 คน

(2) แกนนำนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 9 ตำบล ๆ ละ 32 คน

รวมจำนวน 288 คน

3.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการมีจำนวนทั้งสิ้น 307 คน ประกอบด้วย

(1) เจ้าหน้าที่ และครูการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอท่าอุเทน จำนวน 19 คน

(2) ใช้ประชากรเป็นกลุ่มตัวอย่าง

(2) แกนนำนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอท่าอุเทน จำนวน 9 ตำบล ๆ ละ

32 คน รวมจำนวน 288 คน ใช้ประชากรเป็นกลุ่มตัวอย่าง

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 การประเมิน หมายถึง กระบวนการของการคัดเลือก ประมวลข้อมูล และจัดระบบสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อการตัดสินใจระดับคุณภาพของโครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

4.2 โครงการ หมายถึง งานที่สร้างขึ้นประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ โดยมีบุคคลรับผิดชอบในการปฏิบัติงานมีรูปแบบการดำเนินงานที่จัดเตรียมไว้อย่างมีระบบ มีความคาดหวังที่จะได้ผลตอบแทนอย่างคุ้มค่าและจะต้องมีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดโครงการ

4.3 การประเมินโครงการ หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลของการเปรียบเทียบและตีค่าองค์ประกอบต่าง ๆ ดำเนินโครงการอย่างเป็นระบบ แล้วนำมาพิจารณาตามหลักการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ในการตัดสินใจปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาโครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

4.4 รูปแบบประเมินชิป CIPP (CIPP Model) หมายถึง รูปแบบการประเมินของ Daniel L.Stufflebeam เป็นกระบวนการประเมินที่ประกอบด้วยวิธีการประเมินคุณลักษณะต่าง ๆ 4 ด้าน คือ

4.4.1 การประเมินสภาวะแวดล้อมหรือบริบท หมายถึง การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของโครงการว่ามีความเหมาะสมเพียงใดในการที่จะดำเนินการตามโครงการนี้ ทั้งนี้เพื่อให้ได้โครงการที่มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และเป็นโครงการที่ให้ประโยชน์คุ้มค่าเมื่อพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายกำลังคน วัสดุ อุปกรณ์และอื่น ๆ ที่ต้องเสียไปและความต้องการของโครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

4.4.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้นหมายถึง การประเมินสภาพเมื่อเริ่มโครงการหรือแผนงาน เป็นการทำให้เมื่อจะเริ่มต้นโครงการหลังจากที่ได้ผ่านการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของโครงการแล้ว ทั้งนี้ เพื่อจะตรวจสอบต่อไปว่ามีความพร้อมที่จะดำเนินการตามโครงการได้แล้วหรือยังในส่วนนี้เป็นการประเมินเกี่ยวกับการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

4.4.3 การประเมินด้านกระบวนการ หมายถึงการประเมินผลในระหว่างดำเนินการดำเนินโครงการ เป็นการวัดความก้าวหน้าของโครงการและตรวจสอบการดำเนินงานตามขั้นตอนและกระบวนการที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ เพื่อให้มีการดำเนินงานบิดเบือนไปจากแผนงานและวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เป็นการประเมินเกี่ยวกับกิจกรรมในการดำเนินการตามโครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

4.4.4 การประเมินด้านผลผลิต หมายถึง การประเมินผลที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้ดำเนินการแล้ว ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจทักษะชีวิต และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันการประเมินผลผลิตนี้จัดทำเมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้ว เป็นการประเมินโครงการในลักษณะรวบยอดเพื่อตรวจสอบว่าการดำเนินงานโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางการพิจารณาในการดำเนินงาน

4.5 เจ้าหน้าที่ และครูการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอท่าอุเทน หมายถึง ข้าราชการครู และบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของศูนย์การศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าอุเทน

4.6 แกนนำนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน หมายถึง ตัวแทนนักศึกษาการศึกษาออก โรงเรียนหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าอุเทน

5. ประโยชน์ที่จะได้รับ

ข้อมูลและสารสนเทศที่ได้จากการประเมินครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าอุเทน ในการที่จะปรับปรุงพัฒนาการดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม เพื่อให้ตอบสนองปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น